

Можливості судово-ветеринарної експертизи в адміністративному провадженні

Іван Яценко

доктор ветеринарних наук, професор, академік ГО «Національна Академія наук вищої освіти України», головний науковий співробітник лабораторії криміналістичних та військових досліджень, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8903-2129>, e-mail: yacenko-1971@ukr.net

Елла Сімакова-Єфремян

доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач лабораторії теоретичних досліджень, міжнародної, редакційно-видавничої та науково-методичної діяльності, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8246-7688>, e-mail: simakova@hniise.gov.ua

Обґрунтовано можливості судово-ветеринарної експертизи в адміністративному провадженні та показано її значення для доказування у справах про адміністративні правопорушення, пов'язаних з мученням тварин, завданням їм фізичного болю, страждань, залишення напризволяще, а також з порушеннями правил утримання та поводження з тваринами.

Ключові слова: судово-ветеринарна експертиза; можливості; адміністративні правопорушення; адміністративне провадження; справа про адміністративне правопорушення.

Veterinary Forensics Capabilities in Administrative Proceedings

Ivan Yatsenko, Ella Simakova-Yefremian

The paper substantiates veterinary forensics capabilities in administrative proceedings. The significance of forensic veterinary examination for proving procedure in cases of administrative offenses involving animal torture, infliction of physical pain and suffering, abandonment, as well as violations of the rules for keeping and handling animals, has been demonstrated.

Keywords: forensic veterinary examination; capabilities; administrative offenses; administrative proceedings; administrative offense case.

Захист тварин від жорстокого поводження та забезпечення їхнього благополуччя є важливим питанням як для України, так і для всього світу [1]. Це питання знаходить відображення в міжнародних і національних нормативно-правових актах, а також у наукових дослідженнях [2]. Така увага зумовлена тим, що тварини є не лише власністю людини, а й істотами, які здатні не тільки переживати фізичні страждання, а й емоційно реагувати на страх, біль, знущання чи інший дискомфорт. Це позначається на їхньому загальному стані та благополуччі, адже люди часто сприймають їх як друзів і членів родин, вони є поводителами для людей з інвалідністю, мають стійку прив'язаність до людей і значною мірою залежать від них.

Тенденція правопорушень, пов'язаних із жорстоким поводженням з тваринами, останніми роками демонструє зростання [3]. Ця

проблема потребує належної уваги й ефективного реагування з боку держави.

Одним із засобів доказування правопорушень (самої події правопорушення, винуватості особи в його вчиненні, виду та розміру шкоди тощо) є судово-ветеринарна експертиза (далі — СВЕ), яка є засобом доказування в адміністративному провадженні, а висновок експерта — джерелом доказів [4–7]. Водночас чимало аспектів СВЕ тварин, постраждалих від жорстокого поводження, до сьогодні не отримали належного висвітлення в наукових публікаціях.

Метою дослідження є обґрунтування можливості СВЕ в адміністративному провадженні та висвітлення її значення в доказуванні адміністративних правопорушень.

Розгляд питання СВЕ в адміністративному провадженні має як теоретичне, так і прикладне значення, зокрема, під час

розслідування (складання протоколу, збирання доказів) і судового розгляду правопорушень щодо порушення правил використання об'єктів тваринного світу (ст. 85 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі — КУпАП), зокрема: порушення правил полювання (ч. 1), грубе порушення правил рибальства (ч. 4)); порушення вимог щодо охорони середовища перебування і шляхів міграції, переселення, акліматизації та схрещування диких тварин (ст. 87 КУпАП, зокрема невжиття заходів щодо запобігання загибелі диких тварин (ч. 2)); порушення правил утримання диких тварин у неволі або в напіввільних умовах (ч. 3 ст. 88-1 КУпАП); жорстокого поводження з тваринами (ст. 89 КУпАП); порушення законодавства про ветеринарну медицину та благополуччя тварин (ст. 107 КУпАП); порушення вимог законодавства про ідентифікацію та реєстрацію тварин (ст. 107-2 КУпАП), порушення правил утримання собак і котів (ст. 154 КУпАП) [6].

Зазначимо, що злочини щодо жорстокого поводження з тваринами (ст. 299 Кримінального кодексу України) мають більш тяжкі наслідки, порівняно з наслідками адміністративних правопорушень, скоєних щодо тварин. Тож предметом СВЕ в адміністративному провадженні є фактичні дані про знущання над тваринами, зокрема, безпритульними, що спричинило їхнє мучення, завдало їм фізичного болю та страждань, але не призвело до тілесних ушкоджень, каліцтва чи загибелі, залишення тварин напризволяще, а також інші порушення правил утримання, поводження з тваринами та їх транспортування.

Об'єктами СВЕ в адміністративному провадженні є джерела інформації про події та факти адміністративного правопорушення. Об'єкти є матеріальними (живі тварини, корми й кормові добавки для тварин тощо) і матеріалізованими (матеріали адміністративного провадження, ветеринарні документи, поміж яких і ветеринарні рецепти тощо).

Під час судово-ветеринарного дослідження застосовують систему методів дослідження, зокрема: діалектики, логіки й інших загально-пізнавальних методів (опису, порівняння, моделювання та ін.), окремих, тобто техніко-інструментальних і лаборатор-

них, а також спеціальних методів, функції яких виконують методики судово-ветеринарного дослідження живих тварин, та методики дослідження кормів і кормових добавок для тварин тощо. Методи дослідження є інструментом для розв'язання експертних завдань (залежно від специфіки предмета, завдань та об'єкта дослідження).

Під час дослідження тварин судово-ветеринарний експерт може розв'язати діагностичні й ситуаційні експертні завдання, утілені в питаннях, зокрема:

- 1) «До якого виду і класу належить надана на дослідження тварина? Чи є тварина хребетною? Якими є її фізіологічні особливості?»;
- 2) «Чи є у тварини тілесні ушкодження? Якщо так, то яка їх локалізація, механізм, послідовність, давність утворення, ступінь тяжкості?»;
- 3) «Чи є на тілі тварини сліди, які свідчать про її катування, мучення, завдання їй фізичного болю й страждань?»;
- 4) «Чи вплинуло знущання над тваринами, що спричинило їхнє мучення, завдало їм фізичного болю, страждань, залишення тварин напризволяще, а також порушення правил утримання та поводження з тваринами, на їхнє здоров'я?»;
- 5) «Чи вплинуло знущання над тваринами, що спричинило їхнє мучення, завдало їм фізичного болю, страждань, залишення тварин напризволяще, а також чи вплинуло порушення правил утримання та поводження з тваринами на строк втрати своєю твариною загальногосподарського та/або спеціального використання, або повноцінного існування в довіллі дикої чи безпритульної тварини?»;
- 6) «Чи вплинули дії, пов'язані з тривалим позбавленням тварини тепла, їжі, пиття, а також утриманням її в умовах, шкідливих для здоров'я і життя, на стан її здоров'я та життя? Якщо так, то як саме?»;
- 7) «Чи існує причиново-наслідковий зв'язок між знущанням над тваринами,

що спричинило їхнє мучення, завдало їм фізичного болю, страждань за певних обставин, і розладом їх здоров'я?».

Процес призначення і проведення СВЕ в адміністративному провадженні, утім, як і в інших видах судочинства, містить три основні етапи:

- 1) підготовка матеріалів і призначення СВЕ уповноваженою(-им) особою (органом);
- 2) проведення досліджень судовим експертом із застосуванням спеціальних ветеринарних знань;

- 3) дослідження, оцінка й перевірка висновку судового експерта уповноваженою(-им) особою (органом).

Зазначимо, що внесок учених Харківської наукової школи судово-ветеринарних експертів істотно підвищує ефективність виконання СВЕ за адміністративними правопорушеннями, скоєними проти здоров'я та благополуччя тварин. Водночас напрацювання науковців [див., напр., 9] стали важливим підґрунтям для вдосконалення адміністративного законодавства України щодо відповідальності за правопорушення, що посягають на здоров'я та життя тварин.

Перелік джерел посилання

1. Caldwell S., Patterson-Kane E., Brandler E., Gupta M., Lockwood R. Animal Cruelty in New York City: Cruelty Cases Presented to the ASPCA in Partnership with the NYPD 2013-2022. *Animals (Basel)*. 2025. Art. 25;15(5):662. DOI: 10.3390/ani15050662 (дата звернення: 01.02.2026).
2. Яценко І. В., Ключев О. М., Дереча Л. М., Сімакова-Єфремян Е. Б. Забезпечення благополуччя домашніх і сільськогосподарських тварин та їх захист від жорстокого поводження в правовому полі Європейського Союзу. *Perspectives of world science and education. Abstracts of the 5th International scientific and practical conference*. Osaka, Japan : CPN Publishing Group. 2020. Рр. 869–881. URL: <http://sci-conf.com.ua> (дата звернення: 01.02.2026).
3. Halbreich E. D., Callina K., King E. K., Mueller M. K. Companion animals and profiles of peer social behavior in adolescence. *Journal of Adolescence*. 2023. Art. 95(6):1152-1167. DOI: 10.1002/jad.12183 (дата звернення: 01.02.2026).
4. Stern A. W., McEwen B., McDonough S. P., Viner T., Brooks J. W., Kagan R., Brower A. Veterinary forensic pathology standards. *Journal of Forensic Science*. 2021. Art. 66(3):1176. DOI: 10.1111/1556-4029.14683 (дата звернення: 01.02.2026).
5. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 28.01.2026).
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 01.02.2026).
7. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказ. Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 01.02.2026).
8. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 01.02.2026).
9. Яценко І. В., Сімакова-Єфремян Е. Б. Наукові розробки в судово-ветеринарній експертизі та їх вплив на перспективи удосконалення адміністративного законодавства України щодо жорстокого поводження з тваринами. *Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу* : мат-ли V Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 21.12.2023). Київ, 2023. С. 554—560. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/48557/1/SCIENTIFIC%20DEVELOPMENTS_2023_554-560.pdf (дата звернення: 01.02.2026).